

DOI 10.5281/zenodo.4318878

## METODOLOGIA BADAŃ NAUKOWYCH I TECHNOLOGIA BADAWCZA

### **Ludmiła Strilczuk**

*Doktor habilitowany nauk historycznych, profesor,  
kierownik katedry historia i filozofia świata  
Wschodnioeuropejskiego Narodowego Uniwersytetu  
im. Lesi Ukrainki (Łuck, Ukraina)  
e-mail: strilczuk@ua.fm  
<https://orcid.org/0000-0002-0700-6080>*

### **Rostislav Strilchuk**

*Doktor nauk historycznych, profesor nadzwyczajny Kafndra  
gospodarka i zarządzanie przyrodą  
Wschodnioeuropejskiego Narodowego Uniwersytetu  
im. Lesi Ukrainki (Łuck, Ukraina)  
e-mail: strilchuk.rostuslav@eenu.edu.ua  
<https://orcid.org/0000-0002-6323-1012>*

**Streszczenie:** Obecny etap rozwoju naukowo-technicznego społeczeństwa stawia na agendę nowe, wyższe wymagania stawiane potencjałowi twórczemu specjalistów nauk humanistycznych, którzy muszą dysponować nowoczesną metodologią i nowymi metodami badań naukowych, potrafić poruszać się w przepływie informacji naukowej i znajdować racjonalne decyzje.

Metodologia badań naukowych i technologia prac badawczych są niezwykle istotne dla dynamicznego i konstruktywnego rozwoju współczesnej nauki. Proponowany artykuł poświęcony jest rozważeniu i analizie koncepcji metodologii badań. Ponadto artykuł analizuje logikę poszukiwań poznawczych w badaniach naukowych i jego ogólne zasady naukowe. Istotnym elementem metodologii badań naukowych w naukach humanistycznych jest stosowanie praw logicznych i reguł badań naukowych, a także technologii badań i elementów rozumowania naukowego.

Dla studentów przede wszystkim humanistycznego profilu kształcenia, wśród dyscyplin edukacyjnych o charakterze wprowadzającym jedną z kluczowych umiejętności jest umiejętność prowadzenia prac badawczych, posiadanie metod i metodologii badań naukowych.

**Słowa kluczowe:** metodologia, myślenie naukowe, informacja naukowa, metodologia, metoda, technologia badań naukowych.

## SCIENTIFIC RESEARCH METHODOLOGY AND RESEARCH TECHNOLOGY

***Lyudmila Strilchuk***

*Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department  
world history and philosophy*

*Lesya Ukrainka Eastern European National University, (Lutsk, Ukraine)*

*e-mail: strilczuk@ua.fm*

<https://orcid.org/0000-0002-0700-6080>

***Rostislav Strilchuk***

*Candidate of Historical Sciences,*

*Associate Professor of Kafndra economy and nature management*

*Lesya Ukrainka Eastern European National University, (Lutsk, Ukraine)*

*e-mail: strilchyk.rostuslav@eenu.edu.ua*

<https://orcid.org/0000-0002-6323-1012>

**Abstract:** The current stage of scientific and technological development of society puts on the agenda new, higher requirements for the creative potential of specialists in the humanities, who must have a modern methodology and new scientific methods of research, be able to navigate the flow of scientific information and find the most rational decisions.

The methodology of scientific research and the technology of research work are extremely important for the dynamic and constructive development of modern science. The proposed article is devoted to the consideration and analysis of the concept of research methodology. In addition, the article analyzes the logic of cognitive search in scientific research and its general scientific principles. An important component of the methodology of scientific research in the humanities is the application of logical laws and rules of scientific research, as well as the technology of research and elements of scientific reasoning.

For students, first of all, of the humanities profile of training, among the disciplines of introductory nature, one of the key skills is the ability to conduct research, mastery of methods and methodology of scientific research.

**Keywords:** methodology, scientific thinking, scientific information, methodology, method, technology of scientific research.

## МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

***Людмила Стрільчук***

*доктор історичних наук, професор,  
завідувач кафедри всесвітньої історії та філософії*

*Східноєвропейського національного університету*

*імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)*

*e-mail: strilczuk@ua.fm*

<https://orcid.org/0000-0002-0700-6080>

***Ростислав Стрільчук***

*кандидат історичних наук,*

*доцент кафедри економіки та природокористування*

*Східноєвропейського національного університету*

*імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)*

*e-mail: Strilchyk.Rostuslav@eenu.edu.ua*

<https://orcid.org/0000-0002-6323-1012>

**Анотація:** Сучасний етап науково-технічного розвитку суспільства ставить на повітку денну нові, більш високі вимоги щодо творчого потенціалу фахівців у галузі гуманітарних наук, які повинні досконало володіти сучасною методологією та новими науковими методами ведення наукового дослідження, уміти орієнтуватися у потоці наукової інформації та знаходити найбільш раціональні рішення.

Для динамічного та конструктивного розвитку сучасної науки надзвичайно важливими є методологія наукового дослідження та технологія дослідницької роботи. Запропонована стаття присвячена розгляду та аналізу поняття методології наукового дослідження. Окрім того у статті аналізується логіка пізнавального пошуку у науковому дослідженні та його загальнонаукові принципи. Важливою складовою методології наукового дослідження, у галузі гуманітарних наук, є застосування логічних законів і правил ведення наукового дослідження, а також, технологія дослідницької роботи та елементи наукової аргументації.

Для студентів, насамперед, гуманітарного профілю підготовки, з-поміж навчальних дисциплін ознайомлювального характеру одним із ключових навиків є вміння вести науково-дослідницьку роботу, володіння методами та методологією наукового дослідження.

**Ключові слова:** методологія, наукове мислення, наукова інформація, методика, метод, технологія наукового дослідження.

**Introduction.** Modernity puts on the agenda new, higher requirements for the creative potential of specialists in the humanities, who must be well versed in modern methodology and new scientific methods of research, be able to navigate the flow of scientific information and find the most rational solutions. Today, preference is given to those university graduates who not only have knowledge, but also are able to study processes and phenomena, applying the acquired knowledge in order to identify the hidden possibilities of these phenomena and direct the processes in the right direction. Therefore, for students, first of all, the humanities profile of training, among the disciplines of introductory nature, one of the key skills is the ability to conduct research, mastery of research methodology.

Scientific research is a special form of the process of cognition, a systematic, purposeful study of objects, which uses the means and methods of science and which ends with the formation of knowledge about the object under study. The purpose of scientific research is a comprehensive, reliable study of an object, process or phenomenon, their structure, connections and relationships based on the principles and methods of cognition developed in science, as well as obtaining and implementing useful results.

In the modern sense, methodology is the doctrine of structure, logical organization, methods and means of activity. Methodology science is the doctrine of the principles of construction, forms and methods of scientific knowledge. Thus, the methodology is a set of the most general ideas and principles used in solving specific theoretical and practical problems, it is also a scientific substantiation, development of ideas and principles, ways and means of knowledge and practice.

In the methodology of historical science, as in historiography in general, there is a movement towards methodological pluralism, which involves expanding the range of rationality, rather than limiting only analytical methods; idea of methodology as a way to combine and unify methods and their interpretation; determining the possibility

of different methods and their use to optimize the results of cognition.

The concept of research methodology includes a set of research methods and techniques used in a particular science; the doctrine of methods of cognition and transformation of reality. Methodology is a certain set of philosophical methods of cognition. It includes the inductive method of Francis Bacon (*Skotkina, Kartunov, 1998, 217*), the rationalist method, the method of Rene Descartes (*Bessmertie, 1997, 137*), the dialectical method of Socrates, Georg Hegel, Karl Marx, the phenomenological method of Edmund Husserl (*Minakov, 2004, 168*), the system method of Ludwig von Bertalanffy, William Ashby and others, etc.

The methodology is presented in the form of a certain arsenal of methods of activity. The disadvantages of this approach is that the methodology, on the one hand, narrows to an understanding of only methods, and only methods of cognition. This excludes the methodological role of principles, theories and paradigms. On the other hand, the methodology in this transcription applies only to cognitive activity. It is also important that if the methodology is reduced to a system of methods, then the application of the term "system" to it is questionable. Most likely it is a set of methods, not an organized system in which all the processes of evolution would be predetermined the place of each method in their set.

Methodology is a type of rational-reflexive consciousness aimed at studying the improvement and construction of methods (*Churina 2009, 143*). The concept of "methodology" has two main meanings:

- first, it is a system of certain rules, principles and operations applied in a particular field of activity (in science, politics, art, etc.);
- secondly, it is the doctrine of the system, the general theory of the method.

Thus, methodology is a system of principles of scientific research, the doctrine of the scientific method of knowledge of the laws of nature through a set of research methods used in any science in accordance with the specifics of the object of its knowledge.

The functions of the research methodology are:

- identification of ways to acquire scientific knowledge that reflect dynamic processes and phenomena;
- direction, anticipation of a special way in which a certain research goal is achieved;
- ensuring the comprehensiveness of obtaining information about the process or phenomenon being studied;
- assistance in the introduction of scientific information to the fund of the theory of science, providing clarification and systematization of scientific terms and concepts;
- creation of a system of scientific information based on objective facts, and logical-analytical instrumentalization of cognition.

The methodology of scientific research has several levels, in particular: general scientific, philosophical, technological and specific scientific. Thus, general scientific methodology is a theoretical concept used in all or most scientific disciplines. The philosophical level of methodology presupposes the general principles of cognition and the categorical composition of science as a whole. The methodological functions are performed by the whole system of philosophical knowledge (*Abramov, Artutyunov 2005, 112*).

Technological methodology is a method and technique of research, ie a set of

procedures that ensure the receipt of reliable empirical material and its processing after which it can be included in the array of scientific knowledge. At this level, methodological knowledge has a clear normative character. Specific scientific methodology, ie a set of methods, research principles and procedures used in a particular scientific discipline. The methodology of a particular science includes both problems specific to scientific knowledge in the field and those used at higher levels of methodology, such as problems of a systems approach or modeling in historical research (*Method 1974, 419*).

All the above levels of methodology form a complex system within which there is a certain subordination between them. Thus the philosophical level is a semantic basis of any methodological knowledge, defining worldview approaches to the process of cognition and transformation of reality.

From the above follows the methodology of systems research, which is a set of system methods and tools aimed at solving complex complex problems. In this sense, there are applied methodology, methodology of a particular science, research methodology. Thus, applied methodology is a system (complex) of principles and approaches of research activity, on which the researcher relies in the course of obtaining and developing knowledge within a specific science (*Abramov, Artutyunov 2005, 112*). The methodology of a particular science is the doctrine of the principles of construction, forms and methods of cognition of the objects of this science, and the methodology of scientific research is a form of organization of scientific knowledge and scientific activities, containing basic principles, results, their interpretation (*Medvid, Danko, Koblyaska 2020, 88-89*).

An important guarantee of successful scientific research is the logic of cognitive search in research work, which is why it is important to adhere to the general scientific principles of research: historical, terminological, systemic and cognitive. In particular, the historical principle allows us to study the origin, formation and development of processes and events in chronological order in order to identify internal and external connections, patterns and contradictions (*Mokin, Mokin 2014, 85*).

Terminological principle of scientific research - involves the study of the history of terms and the concepts they denote, establishing the relationship and subordination of the concept, their place in the conceptual apparatus of the theory on which the study is based. The method of terminological analysis helps to solve this problem.

System principle - is a comprehensive study of large and complex objects (systems) as a whole with the coordination of the functioning of all elements and parts. This principle makes it possible to determine the strategy of scientific research (*Medvid, Danko, Koblyaska 2020, 90*).

Cognitive or cognitive principle - associated with the general philosophical theory of knowledge and is a methodological basis for many sciences, especially effective in the studied dynamics of science and its relationship with society in substantiating the leading importance of knowledge in individual behavior.

The development of methodology is inextricably linked with the development of scientific and theoretical thinking and cognition in general. Each historical period is characterized by its own paradigm of thinking, ie a set of existing regulatory principles, beliefs, values and technical means.

Scientific activity is effective if it is based on scientific thinking. It is based on a clear provability, logical validity of the results, the reliability of the conclusions,

eliminated subjectivism. The originality of scientific thinking is a project according to which the objective reality is known by the scientific community (*Medvid, Danko, Koblyaska 2020, 93-94*).

The logic of scientific research is a set of components such as cognitive knowledge, the structure of information needed to obtain a solution, the means of collecting and preparing this information, the procedure for setting tasks, finding solutions and obtaining results. Logic appears as one of the prerequisites for the development of technologies for relevant research. If according to the established logic the story uses these opportunities, the technology is adequate (*Goncharenko, Oliynyk, Fedorchenko, Fomenko, Povazhna 2003, 112*).

Given the above, there is a need to clarify the term research technology. Thus, the technology of scientific research is a way to achieve its goal under a fixed division between technical means and natural human information organs, corresponding to the capabilities of the former and the latter, as well as the established logic of research (*Abramov, Artutyunov 2005, 118*). The development of research technology is a kind of interdisciplinary research and it uses the apparatus of some sciences, the subject of which is cognitive processes.

The technology of scientific research involves the implementation of the following technological cycles:

- formulation of the topic of scientific research and development of a working hypothesis;
- definition of the purpose, tasks, object and subject of research;
- implementation of theoretical and peak scientific research;
- preparation of a report on the performed research work.

The purpose of the application of research technology in the educational process is to gain students' experience of research work in cognitive activity, to combine the development of their intellectual abilities, research skills and creative potential and on this basis to form an active, competent, creative personality (*Erina, Zakhzhay, Erin, 2004, 120*).

Research work can be carried out using the following main types of research: comprehensive and collective research. In particular, collective research is carried out as a cooperation, when each participant leads his topic, and the results are received in the general fund and used by the team in practice. A variant of collective research such as integration is also possible, when all participants work on a common theme, carrying out different variants of developments or experiments on the material of different subjects (*Medvid, Danko, Koblyaska 2020, 100*).

Comprehensive research is aimed at a comprehensive study of the studied process in various aspects. Such research is carried out, as a rule, in collaboration with various scientific institutions and specialists, provides a multifaceted study of the studied process or phenomenon (*Erina, Zakhzhay, Erin, 2004, 122*). A comprehensive study places the following requirements on its participants:

- acquaintance with the collectively developed concept of the essence of historical science as a holistic phenomenon;
- a clear idea of the main components and driving forces of the historical process;
- determining the place of the subject in the general complex of the object of study;



- theoretical substantiation of the structure of the basic concepts under study;
- identifying the nature of the interaction of the main components included in the subject;
- determination of the driving forces of the studied processes;
- the use of adequate research tasks;
- conducting a qualitative and quantitative analysis of the results, comparing them with the results of other participants in a comprehensive study.

**Conclusions:** Thus, we can conclude that a clear understanding and adherence to all the rules of scientific research, the right choice of its technology is the key to successful and high-quality research that can not be done without perfect mastery of modern methodology and new scientific methods. Thus, the methodology of scientific research and the technology of research work are extremely important for the dynamic and constructive development of modern science.

Practice convincingly proves the impossibility of the existence of a methodology of historical and social cognition, completely neutral in socially oriented, socially meaningful, ie, a methodology of socially distilled, free from dependence, from the influence of the general worldview, beliefs and attitudes of the researcher. And such a worldview is a specific product of certain social, historical and natural conditions, the circumstances of the life of its bearer, or that part of society, the interests of which objectively correspond to the results of the study.

#### References:

1. Abramov V.I., Artutyunov V.KH., (2005). Metodolohiya systemnoho pidkhotu ta naukovykh doslidzen' (doslidnyts'ki ta innovatsiyni protsesy v derzhavniy sluzhbi) : navchal'no-metodychnyy posibnyk. Kyiv: KNEU.
2. Bessmertye fylosofskykh ydey Dekarta. (1997). Materyaly Mezhdunarodnoy konferentsyy, posvyashchenoy 400-letyuy so dnya rozhdenyya Rene Dekarta. Otvet-stvennyy redaktor Motroshylova N.V. M. : TSOP Ynstytuta fylosofyy RAN.
3. Honcharenko S.U., Oliynyk P.M., Fedorchenko V.K., Fomenko N.A., Povazhna L.I. (2003). Metodyka navchannya i naukovykh doslidzen' u vyshchiy shkoli. Navchal'nyy posibnyk. Kyiv: Vyshcha shkola.
4. Yerina A.M., Zakhzhay V.B., Yerina D.L. (2004). Metodolohiya naukovykh doslidzen': navchal'nyy posibnyk. Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury.
5. Medvid' V.YU., Dan'ko YU.I., Koblyans'ka I.I. (2020). Metodolohiya ta orhanizatsiya naukovykh doslidzen' ( u strukturno-lohichnykh skhemakh i tablytyakh) : navchal'nyy posibnyk. Sumy: Universytet's'ka knyha.
6. Metod. (1974). Slovnyk inshomovnykh sliv. Za zah. red.. O.S. Mel'nychuka. Kyiv: Holovna redaktsiya URE.
7. Metodolohiya istorychnoy nauky. URL: <http://histua.com/knigi/istorya-ukr>
8. Minakov M. A.. (2004). Pytannya pro dosvid u formulyuvanni fenomenolohichnoyi hermenevtyky: vidpovid' z pozytsiy transsedental'noyi filozofiyi. Praktychna filozofiya. № 1.
9. Mokin B.I., Mokin O.B.. (2014). Metodolohiya ta orhanizatsiya naukovykh doslidzen': navchal'nyy posibnyk. Vinnytsya: VNTU.
10. Skotkina P., Kartunov O.. (1998). Bekon. Yurydychna entsyklopediya : [u 6 t.] / red. kol. YU. S. Shemshuchenko (vidp. red.) [ta in.] — K. : Ukrayins'ka entsyklopediya im. M. P. Bazhana,– T. 1 : A – H. – S. 217.
11. Chuprina N.V.. (2009). Metodolohiya suchasnykh naukovykh doslidzen': navchal'nyy posibnyk. Kyiv: KNUTD.

## МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Сучасність ставить на порядок денний нові, більш високі вимоги щодо творчого потенціалу фахівців у галузі гуманітарних наук, які повинні досконало володіти сучасною методологією та новими науковими методами ведення наукового дослідження, уміти орієнтуватися у потоці наукової інформації та знаходити найбільш раціональні рішення. На сьогоднішній день при пацевлаштуванні перевага надається тим випускникам університетів, які не просто володіють знаннями, але й здатні досліджувати процеси і явища, застосовуючи набуті знання з метою виявлення прихованих можливостей цих явищ та спрямування процесів у необхідному напрямку. Тому для студентів, насамперед, гуманітарного профілю підготовки, з-поміж навчальних дисциплін ознайомлювального характеру одним із ключових навиків є вміння вести науково-дослідницьку роботу, володіння методологією наукового дослідження.

Наукове дослідження – це особлива форма процесу пізнання, систематичне, цілеспрямоване вивчення об'єктів, в якому використовуються засоби і методи науки та яке завершується формуванням знання про досліджуваний об'єкт. Метою наукового дослідження є всебічне, достовірне вивчення об'єкта, процесу чи явища, їх структури, зв'язків та відносин на основі розроблених в науці принципів і методів пізнання, а також отримання та впровадження в практику корисних для людини результатів.

В сучасному розумінні методологія – це вчення про структуру, логічну організацію, методи та засоби діяльності. Методологія наука є вченням про принципи побудови, форми і способи наукового пізнання. Таким чином методологія – це сукупність найбільш загальних ідей та принципів, що застосовуються у вирішенні конкретних теоретичних та практичних завдань, це й наукове обґрунтування, розробка ідей та принципів, шляхів і засобів пізнання і практики.

В методології історичної науки, як загалом в історіографії, відбувається рух до методологічного плюралізму, що передбачає розширення кола раціональності, а не обмеження тільки аналітичними методиками; уявлення про методологію, як спосіб поєднання та уніфікації методів і їх інтерпретації; визначення можливості різних методів та їх використання для оптимізації результатів пізнання.

Поняття методології наукового дослідження включає у себе сукупність методів та прийомів дослідження, що застосовуються у певній науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності. Методологія – це певна сукупність філософських методів пізнання. До неї входять індуктивний метод Френсіса Бекона (*Скоткіна, Картунов, 1998, 217*), раціоналістичний метод Рене Декарта (*Бессмертє, 1997, 137*), діалектичний метод Сократа, Георга Гегеля, Карла Маркса, феноменологічний метод Едмунда Гуссерля (*Мінаков, 2004, 168*), системний метод Людвіга фон Берталанфі, Уільяма Ешбі та інших, тощо.

Методологія уявляється у вигляді певного арсеналу методів діяльності. Недоліки такого підходу у тому, що методологія, з однієї сторони, звужується до розуміння тільки методів, і тільки методів пізнання. Тут виключається методологічна роль принципів, теорій та парадигм. З іншої ж сторони, методологія у цій транскрипції стосується лише пізнавальної діяльності. Немало



важить і те, що якщо методологію зводити до системи методів, то викликає сумнів застосування до неї терміну «система». Найімовірніше ідеться про сукупність методів, не про організовану систему, у якій усім процесам еволюції було б наперед визначено місце кожного метода в їхній сукупності.

Методологія – це тип раціонально-рефлексивної свідомості, спрямований на вивчення удосконалення і конструювання методів (*Чуріна 2009, 143*). Поняття «методологія» має два основні значення:

- по-перше, це – система певних правил, принципів та операцій, що застосовуються у тій чи в іншій сфері діяльності (у науці, політиці, мистецтві, тощо);

- по-друге, це – вчення про систему, загальна теорія метода.

Таким чином, методологія – це система принципів наукового дослідження, вчення про науковий метод пізнання законів природи за допомогою сукупності методів дослідження, що застосовуються у будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання.

Функціями методології наукових досліджень є:

- визначення способів здобуття наукових знань, котрі відображають динамічні процеси та явища;

- спрямування, передбачення особливого шляху, на якому досягається певна науково-дослідна мета;

- забезпечення всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;

- допомога при введенні наукової інформації до фонду теорії науки, забезпечення уточнення та систематизації наукових термінів та понять;

- створення системи наукової інформації, що ґрунтується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітична інструменталізація пізнання.

Методологія наукового дослідження має декілька рівнів, зокрема: загальнонауковий, філософський, технологічний та конкретно-науковий. Так, загальнонаукова методологія – це теоретичні концепції, що використовуються в усіх, або у більшості наукових дисциплін. Філософський рівень методології передбачає загальні принципи пізнання й категоріальний склад науки в цілому. При цьому методологічні функції виконує уся система філософського знання (*Абрамов, Артутюнов 2005, 112*).

Технологічна методологія – це методика і техніка дослідження, тобто набір процедур, які забезпечують отримання достовірного емпіричного матеріалу і його обробку після якої він може включатися у масив наукового знання. На цьому рівні методологічне знання має чітко виражений нормативний характер. Конкретно-наукова методологія, тобто сукупність методів, принципів дослідження і процедур, що використовуються у тій чи іншій науковій дисципліні. Методологія конкретної науки містить у собі, як проблеми специфічні для наукового пізнання у даній галузі, так і ті, що використовуються на більш високих рівнях методології, як наприклад, проблеми системного підходу або моделювання в історичних дослідженнях (*Метод 1974, 419*).

Усі вище охарактеризовані рівні методології утворюють складну систему, в межах якої між ними існує певне підпорядкування. При цьому філософський рівень є змістовою основою будь-якого методологічного знання, визначаючи світоглядні підходи до процесу пізнання і перетворення дійсності.

Із вище сказаного випливає методологія системного дослідження, що являє собою сукупність системних методів та засобів, спрямованих на вирішення складних комплексних проблем. У цьому сенсі розрізняють прикладну методологію, методологію конкретної науки, методологію наукового дослідження. Так, прикладна методологія – це система (комплекс) принципів і підходів дослідницької діяльності, на які спирається дослідник у ході отримання та розробки знань у межах конкретної науки (*Абрамов, Артюнов 2005, 112*). Методологія конкретної науки – це вчення про принципи побудови, форми та спосіб пізнання об'єктів цієї науки, а методологія наукового дослідження – це форма організації наукового знання та наукової діяльності, що містять основні принципи, відповідність структури та змісту дослідження, зокрема методи, перевірку істинності результатів, їх інтерпретації (*Медвідь, Данько, Кобляська 2020, 88-89*).

Важливою запорукою здійснення успішного наукового дослідження є логіка пізнавального пошуку у дослідницькій роботі, саме тому важливим є дотримання загальнонаукових принципів дослідження: історичного, термінологічного, системного та пізнавального. Зокрема, історичний принцип дозволяє дослідити виникнення, формування й розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей (*Мокін, Мокін 2014, 85*).

Термінологічний принцип наукового дослідження – передбачає вивчення історії термінів і позначуваних ними понять, встановлення взаємозв'язку і субординації поняття, їх місця у понятійному апараті теорії, на базі яких базується дослідження. Вирішити це завдання допомагає метод термінологічного аналізу.

Системний принцип – полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем) як єдиного цілого з узгодженням функціонування усіх елементів і частин. Цей принцип дає можливість визначати стратегію наукового дослідження (*Медвідь, Данько, Кобляська 2020, 90*).

Пізнавальний, або когнітивний принцип - пов'язаний із загально філософською теорією пізнання і є методологічною базою для багатьох наук, особливо ефективний у вивченні динаміки науки та її співвідношення із суспільством в обґрунтованні провідного значення знання в поведінці індивіда.

Розвиток методології нерозривно пов'язаний із розвитком науково-теоретичного мислення і пізнання в цілому. Для кожної історичної доби характерна своя парадигма мислення, тобто сукупність наявно заданих регулятивних принципів, переконань, цінностей і технічних засобів.

Наукова діяльність є ефективною, якщо в її основі лежить наукове мислення. Воно ґрунтується на чіткій доказовості, логічній обґрунтованості результатів, вірогідності висновків, усунені суб'єктивізму. Оригінальність наукового мислення – це проект, відповідно до якого об'єктивна реальність пізнається науковим співтовариством (*Медвідь, Данько, Кобляська 2020, 93- 94*).

Логіка наукового дослідження становить собою сукупність таких складових, як пізнавальні знання, структура інформації, необхідної для одержання рішення, засоби збирання й підготовки цієї інформації, процедури постановки завдань, пошуки їх вирішення та отримання результатів. Логіка постає як одна із передумов розробки технологій відповідного дослідження. Якщо за встановленої

логіки повістю використовуються зазначені можливості, то технологія є адекватною (*Гончаренко, Олійник, Федорченко, Фоменко, Поважна 2003, 112*).

Враховуючи вище сказане постає необхідність з'ясування терміну технологія наукового дослідження. Отож, технологія наукового дослідження – це спосіб досягнення його мети за умови фіксованого поділу між технічними засобами і природними інформаційними органами людини, що відповідають можливостям перших та останніх, а також встановленій логіці дослідження (*Абрамов, Артутюнов 2005, 118*). Розроблення технології наукових досліджень є різновидом міждисциплінарних досліджень і при її проведенні використовується апарат деяких наук, предметом вивчення яких є пізнавальні процеси.

Технологія наукового дослідження передбачає здійснення таких технологічних циклів:

- формулювання теми наукового дослідження та розроблення робочої гіпотези;
- визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження;
- виконання теоретичних та пик ладни наукових досліджень;
- оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу.

Мета застосування дослідницької технології в навчальному процесі – набуття слухачами досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності, об'єднати розвиток їх інтелектуальних здібностей, дослідницьких умінь і творчого потенціалу й на цій основі формувати активну, компетентну, творчу особистість явища (*Єріна, Захожай, Єрін, 2004, 120*).

Науково-дослідна робота може здійснюватися з використанням таких основних видів наукових досліджень: комплексне та колективне дослідження. Зокрема, колективне дослідження здійснюється, як кооперація, коли кожен учасник веде свою тему, а одержані результати надходять у загальний фонд і використовуються колективом у практичній діяльності. Можливий і такий варіант колективного дослідження, як інтеграція, коли усі учасники працюють над загальною темою, здійснюючи різні варіанти розробок чи експериментів на матеріалі різних навчальних предметів (*Медвідь, Данько, Кобляська 2020, 100*).

Комплексне дослідження спрямоване на різнобічне вивчення досліджуваного процесу в різноманітних аспектах. Таке дослідження здійснюється, як правило, у співдружності з різнопрофільними науковими установами та спеціалістами, забезпечує багатоаспектність вивчення досліджуваного процесу чи явища (*Єріна, Захожай, Єрін, 2004, 122*). Комплексне дослідження ставить перед його учасниками такі вимоги:

- ознайомлення з колективно розробленою концепцією про сутність історичної науки як цілісного явища;
- чітке уявлення про основні компоненти та рушійні сили історичного процесу;
- визначення місця предмета в загальному комплексі об'єкта дослідження;
- теоретичне обґрунтування структури основних понять, що досліджуються;
- виявлення характеру взаємодії основних компонентів, що входять у досліджуваний предмет;
- визначення рушійних сил досліджуваних процесів;
- використання адекватних, поставленим завданням, методів дослідження;

- проведення якісного та кількісного аналізу одержаних результатів, зіставлення їх із результатами інших учасників комплексного дослідження.

**Висновки:** Таким чином, можемо підсумовувати, що чітке розуміння та слідування усім правилам ведення наукового пошуку, правильний вибір його технології є запорукою успішного та якісного наукового дослідження, яке не можливо виконати без досконалого володіння сучасною методологією та новими науковими методами. Отже, для динамічного та конструктивного розвитку сучасної науки надзвичайно важливими є методологія наукового дослідження та технологія дослідницької роботи.

Практика переконливо засвідчує про неможливість існування методології історичного та соціального пізнання, абсолютно нейтральної у соціально орієнтованому, соціально змістовому відношенні, тобто, методології соціально дистильованої, очищеної від залежності, від впливу з боку загального світогляду, переконань і установок дослідника. А такий світогляд є конкретним продуктом певних соціальних, історичних і природних умов, обставин життя його носія, або тієї частини суспільства, інтересам якої об'єктивно відповідають результати дослідження.

#### Список використаних джерел:

1. Абрамов В.І., Артутюнов В.Х., (2005). Методологія системного підходу та наукових досліджень (дослідницькі та інноваційні процеси в державній службі) : навчально-методичний посібник. Київ: КНЕУ.
2. Бессмертие философских идей Декарта. (1997). *Материалы Международной конференции, посвященной 400-летию со дня рождения Рене Декарта*. Ответственный редактор Мотрошилова Н.В. М. : ЦОП Института философии РАН.
3. Гончаренко С.У., Олійник П.М., Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Поважна Л.І. (2003). Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі. Навчальний посібник. Київ: Вища школа.
4. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. (2004). Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури.
5. Медвідь В.Ю., Данько Ю.І., Коблянська І.І. (2020). Методологія та організація наукових досліджень ( у структурно-логічних схемах і таблицях) : *навчальний посібник*. Суми: Університетська книга.
6. Метод. (1974). *Словник іноземних слів. За заг. ред. О.С. Мельничука*. Київ: Головна редакція УРЕ.
7. Методологія історичної науки. URL: <http://histua.com/knigi/istorya-ukr>
8. Мінаков М. А.. (2004). Питання про досвід у формулюванні феноменологічної герменевтики: відповідь з позицій трансцендентальної філософії. *Практична філософія*. № 1.
9. Мокін Б.І., Мокін О.Б.. (2014). Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ.
10. Скоткіна П., Картунов О.. (1998). Бекон. *Юридична енциклопедія* : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, – Т. 1 : А – Г. – С. 217.
11. Чупріна Н.В.. (2009). Методологія сучасних наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: КНУТД.